

СТАТИИ И ПРИЛОЗИ

Михаило АПОСТОЛСКИ

ТИТО — СТРАТЕГ НА РЕВОЛУЦИЈАТА НА НАРОДИТЕ И НАРОДНОСТИТЕ НА ЈУГОСЛАВИЈА*)

Последниве денови, по повод двата јубилеја на претседателот на СФРЈ другарот Јосип Броз Тито: осумдесет и пет години живот исполнет со борба и хуманост за доброто на југословенските народи и 40 години на чело на Сојузот на комунистите на Југославија, се искажаа толку многу мислења за неговите заслуги за прогресот на народите и народностите на Југославија, за неговиот прилог да се зачува мирот во светот, за развивање на нови односи, демократски односи меѓу луѓето, во светот меѓу државите, меѓу комунистичките и работничките партии, па е мошне тешко нешто ново да се каже, да не се повторат некои мисли. Меѓутоа, во вакви свечени моменти — колку и да се каже, колку и да се повторуваат разни мисли, што е и неминовно, за делата на другарот Тито, сепак малку ќе биде речено, за тоа се нужни посебни студии, од поединци, групи и цели институти.

Среќа е што во најсудбоносните моменти за народите и народностите на Југославија на чело на Комунистичката партија стоеше Јосип Броз Тито, личност со извонредно широк хоризонт, далековид во предвидувањата, истраен и упорен во борбите — човек што сите свои способности и сили ги стави во служба на класата на која ѝ припаѓа, во служба на својот народ, во служба на прогресивните стремежи во светот воопшто.

Среќа е и за човештвото што Тито во борбата за прогресивното израсна во така силна и авторитативна личност, која многу може да влијае во развитокот на односите меѓу народите, како и општо на денешнава светска политика.

Како целосна личност, Тито се градеше врз делата на Маркс, Енгелс и Ленин, се калеше во пламенот на Октомвриската револуција, но и во првите редови на тешките револуцио-

*) Реферат поднесен на свечениот собир на МАНУ на 2. VI. 1977 г. по повод двата јубилеи на Тито.

нерни борби на Комунистичката партија на Југославија против буржоаската власт на стара Југославија, се калеше во пламенот на револуцијата на народите и народностите на Југославија, во тешките пресудни моменти во текот на Втората светска војна и во повоениот период. И само таков, прекален борец, кога стара Југославија беше прегазена и распарчена меѓу сојузниците на Хитлеровата нацистичка Германија, можеше високо да го дигне својот глас и знамето на Партијата пред германската нацистичка инвазија, да не ја признае капитулацијата, да не ја признае ни положбата што беше создадена со априлската војна во 1941 година.

Тито, тогаш, во 1941 година, уверен дека има полна поддршка во Партијата, во народите и народностите, беше извонредно решителен да се спротивстави на агесијата, како што секогаш беше решителен во судбоносните моменти за народите и народностите на Југославија.

Комунистичката партија на Југославија, во новонастанатите услови во 1941 година, иако ретко тешки, под раководството на Тито ја продолжи својата револуционерна активност по целата територија на Југославија, независно што нејзината територија беше поделена и анектирана од страна на тогашните агресори (Германија, Италија, Унгарија и Бугарија). Едновремено со редок ентузијазам и висока свест за одговорноста пред народите, организациите на Комунистичката партија на Југославија низ целата територија работат засилено и организирано врз подготовките на Партијата, и работничката класа за дигање на народите и народностите на Југославија на востание.

Германската агесија против Советскиот Сојуз, Партијата, сите комунисти и прогресивни луѓе ја сфатија и оценија како погоден момент за отпочнување на востанијата на народите и народностите на Југославија. Другарот Тито, Централниот комитет на Комунистичката партија на Југославија, како и сите нејзини организации и сите комунисти, при оценката на новата ситуација се единствени и заклучуваат дека со војната помеѓу нацистичка Германија и Советскиот Сојуз се создадени објективни услови за оружено востание на народите и народностите на Југославија, со цел да се изгонат окупаторите, но едновремено и да се создаде нова рамноправна заедница. Во тој момент и комунистите и народите се повикуваат на вооружено востание, со уште една цел, а имено — едновремено да се брани и првата социјалистичка земја.

Во ситуацијата на народноослободителната војна, иако посебно не се нагласуваше, комунистите и прогресивните луѓе беа уверени дека рамноправна заедница на народите и народностите на Југославија може да се реализира само во социјалистичко општество, во кое сите народи и народности ќе бидат наполно еднаквоправни, национално и социјално слободни.

Реално оценетата ситуација дека со војната помеѓу нацистичка Германија и Советскиот Сојуз се создаваат објективни услови за продолжување на борбата со нови средства и во нови форми овозможуваше, веднаш по нападот на Советскиот Сојуз од страна на нацистичка Германија, другарот Тито и Централниот комитет да донесат одлука за општонародно востание.

Во тие тешки моменти, само извонредната далековидност на другарот Тито, можеше реално да ја оцени настанатата ситуација и, во моментот кога нацистичките германски армии ги потиснуваа дивизиите на Црвената армија и брзо напредуваа длабоко на територијата на Советскиот Сојуз, дека народите и народностите треба да се кренат на вооружено востание. Да се процени и согледа дека токму тој момент е погоден за вооружено востание можеше да го стори личност, која покрај големата храброст што ја имаше, владееше со солидно научно познавање на целосниот однос на силите на страните што војуваа. Тито едновремено длабоко ги познаваше и нивните општествено-политички системи. Другарот Тито темелно ги познаваше и корените на германскиот нацизам и на италијанскиот фашизам, па брзите воени успеси во ниеден момент не го поколебаа. Тој ни за момент не се сомневаше во солидноста и успехот на општествено-политичкиот систем на Советскиот Сојуз. Тито мошне добро знаеше дека тој систем се потпира врз широките народни маси, па, таков е непобедлив, бидејќи народите, ако се единствени, се непобедливи, факт што во историјата на борбите на многу народи се потврдил.

Оваа увереност во силата на Советскиот Сојуз, независно од моментните неуспеси, покрај фактот кој се базира врз научно познавање на тој општествено-политички систем, едновремено беше во склад и со интимните желби на другарот Тито и на сите комунисти во Југославија дека тоа е патот за реализирање на нивните идеали, и на нивните цели за кои се бореле со децении. Беа уверени дека успехот на Советскиот Сојуз и успехите на борбата на народите и народностите на Југославија водат кон реализирање на општество според создадената сопствена визија како резултат на проучувањето на теоријата на марксизмот и ленинизмот.

Во деновите кога германските нацистички армии длабоко напредуваа на територијата на Советскиот Сојуз, кога цела Европа се задушуваше под чизмата на Хитлеровиот нацизам и неговите сојузници, кога на Далекиот Исток јапонските оружени сили исто така бележеа големи успеси да се отпочнат вооружени борби против агресорите, во таа „тврдина — Европа“ — како што агресорите ја именуваа, во длабоката заднина на германските сили на фронтите, не е само извонредна храброст, тоа е едновремено и извонредно смела и голема стратешка одлука од која зависеше судбината на народите и народно-

стите на Југославија. Но, Тито како да беше роден да донесува такви смели одлуки, не само во 1941 година туку и подоцна во повеќето судбоносни и пресудни моменти за народите и народностите на Југославија, но едновременно и во полза на мирот во светот.

Величината на Титовата одлука за вооружено востание 1941 година уште повеќе излегува на видело кога се знае дека тие исти објективни услови беа повеќе или помалку еднакви за сите комунистички партии и народи во Европа, а на општонародни востанија се дигаат само народите и народностите во Југославија и во Албанија.

Со оддалечувањето од судбоносните настани, идните генерации, а во овој момент и сегашните генерации, ја чувствуваат потребата темелно да се запознаат со делата и личноста на другарот Тито — великан, кој во текот на Втората светска војна израсна во извонреден политички и воен стратег на Револуцијата на нашите народи и народности, а во периодот по Втората светска војна — во извонредно авторитативен државник.

Во оваа прилика ќе се задржиме на неколку позначајни мисли и дела што ја прикажуваат величината на другарот Тито како стратег, смел и искусен командант и државник, кој своите стратегиски одлуки ги базираше врз извонредните реални проценки на дадената ситуација. Во Титовата стратегија нема шаблони, таа секогаш е творечка, нова — но адекватна на дадените услови, заснована врз готовноста на народите и народностите, под негово раководство и под раководството на Партијата, да се борат за реализирање на своите револуционерни стремежи. Оттука произлегува радикалното отстапување од класичната стратегија за револуции од типот на XIX век. Поради ова, стратегиското искуство на другарот Тито претставува посебен прилог на револуционерната борба на работничката класа и на угнетените народи воопшто.

Веднаш по доаѓањето на чело на Партијата, Тито се зафаќа со два извонредни стратегииски проблеми: да ја изгради и подготви Партијата за извршување на револуционерните задачи што стојат пред неа, а напоредно со ова — да изгради такви кадрови кои ќе имаат авторитет во работничката класа и во народот, кои ќе бидат способни работничката класа и широките маси на народите и народностите да ги поведат во борба за реализирање на нивните витални интереси.

Титовата основна мисла беше да изгради и перманентно гради кадар со такви способности, кој ќе може секогаш самостојно да одлучува и самостојно да презема акции за реализирање на општите цели на Сојузот на комунистите, а во текот на востанието — за реализирање целите на револуцијата на нашите народи и народности.

Развитокот на настаните во текот на народноослободителната војна, како и во изградбата на денешната самоуправна со-

цијалистичка заедница, го потврди успешното реализирање на овие проблеми.

Во оспособувањето на Партијата за решавање на претстојните револуционерни проблеми Тито се зафаќа со решавањето на националното прашање, но едновременно и со тоа Партијата да израсне во предводник на борбата за национално и социјално ослободување на угнетените народи и народности во Југославија. Овој теоретски проблем за комунистите едновременно бараше решавање на низа организациони проблеми. Така, веднаш по доаѓањето на чело на Партијата, Тито пристапува кон реализирање на одлуките од 1934 година.

Во 1937 година се осамостојуваат комунистичките партии на Словенија и Хрватска, додека во Македонија тоа се реализира во текот на војната, во 1943 година. Овој процес, кој завршува при крајот и непосредно по војната, е од посебно значење во решавањето на националното прашање и во изградбата на наполно рамноправна заедница на народите и народностите на Југославија и воопшто во изградбата на самоуправно социјалистичко општество.

Тито и Комунистичката партија на Југославија, во целина, со донесувањето на одлуката за општонародно востание пристапуваат кон утврдување и постепено изградување на ред стратешки проблеми, кои ќе обезбедат успешен ток на вооружените борби и нивно постепено, но едновременно и брзо, прераснување во народноослободителна војна и револуција. Така, Централниот комитет на Комунистичката партија на Југославија и другарот Тито, со повикот на востание, ја даваат и основната структура на воената организација. Се формира Врховен штаб и главни штабови за сите денешни социјалистички републики и автономни покраини. Со оваа организација се покрива целата територија на Југославија, што е организационо значајно за опфаќањето на широките народни маси. Меѓутоа, оваа организација ја има и таа предност што дел од одговорноста за востанието, за револуцијата, се пренесува и врз националните раководства. Меѓутоа, воената организација (Врховниот штаб и главните штабови) укажуваа и на перспективите за идното федеративно уредување на државната заедница на народите и народностите на Југославија.

Тито застанува на чело и на Врховниот штаб, со што се обезбедува континуитетот во револуционерните концепции на Партијата, имено — тие да се пренесат и врз воената организација, што е од посебно значење ако се знае дека војната е продолжување на политиката со други средства, а во конкретниот случај значи — продолжување на политиката на Партијата со нови средства — вооружено востание. Во главните штабови, како и во сите воени штабови, тоа се обезбедуваше преку политичките комесари и преку партиските организации во партизанските и воените формации.

Тито ја утврдува и тактиката на партизанските одреди и воените единици. Меѓутоа, Тито е свесен дека за извојување на победа над окупаторите и нивните домашни соработници нужно беше, постепено, низ оружените борби, да изгради сопствена армија која едновременно, по ослободувањето од окупаторите, придобивките на Револуцијата ќе ги ослободи од секакви притисоци. Со формирањето на Првата пролетерска бригада во Рудо на 22 декември 1941 год. се отвори процесот на создавање револуционерна армија на народите и народностите на Југославија. Воената организација што Тито ја градеше овозможи, во оружените борби, постепено и масовно, да ги опфатат најшироките маси на народите и народностите на Југославија и да се изгради вистинска армија која ќе ги реализира револуционерните цели на народите и народностите.

Тито, градејќи ја револуционерната армија, ја развиваше стратегијата, армијата, народната власт и општествено-политичките организации врз потпирање на сопствени сили, силите на работничката класа, на широките народни патриотски слоеви: селанството, прогресивната интелигенција и младината, за извојувањето на победата во Револуцијата.

Потпирањето врз сопствените сили во градењето на армијата и на сите органи на борбата значеше нивно оспособување за спротивставување на секаква интервенција отстрана при реализирањето на револуционерните цели. Оваа стратеска концепција ја доби својата потврда уште во текот на Народнослободителната војна и Револуцијата, но и во периодот по војната.

Тито, поучен од искуствата од војната и Револуцијата, како и од притисоците што народите и народностите на Југославија ги издржаа, оваа стратеска концепција — потпирањето врз сопствените сили — во повоениот период уште повеќе ја разви и издигна на степен на општонародна одбрана, и овојпат спротивна од класичните сфаќања.

Тито, решавајќи го националното прашање, се стремеше кон создавање на братство и единство на народите и народностите на Југославија, кон создавање на силна Југославија на обединетите, врз рамноправна основа, народи и народности. И оваа стратеска концепција на другарот Тито е спротивна на сфаќањата на некои догматичари кои мислеа дека Југославија треба да се разбие — подели. Тито мошне добро ја познава положбата на малите народи на Балканот, тој со сигурност знаеше дека малите народи секој за себе тешко можат да ја извојуваат, а уште потешко да ја чуваат слободата и независноста. Од овие причини, неминовен императив беше: да се води борба, да се вложат огромни напори низ Револуцијата, за да се изгради братство и единство на народите и народностите на Југославија. Оваа концепција и денес е во сила, зашто Тито, и во периодот по војната, е неуморен борец за братството и единството на наро-

дите и народностите на Југославија, за негово чување и уште поголемо засилување и развивање.

Обединувањето на народите и народностите и на сите општествени слоеви Тито го реализира врз една широка платформа: ослободителна, демократска, и социјално прогресивна. Ова обединување се врши низ Народноослободителниот фронт, Антифашистичкиот фронт на жените и Сојузот на антифашистичката младина. Во овие организации, сите слоеви: работничката класа, селанството, интелгенцијата и младината, и народите и народностите во целина ја гледаа својата перспектива, гледаа гарант во реализирањето на нивните револуционерни цели.

Ова беше и основниот фактор што народот, постепено, со созревањето на неговата свест за целите на народноослободителната војна и револуција, за предводничката улога на Комунистичката партија, свесно и доброволно се вклучуваше во вооружените формации и во сите органи на борбата, со еден збор — доброволно се вклучуваше во војната. Овој момент на војната им дава посебен квалитет на вооружените формации и на органите на борбата, исполнет со највисок степен на свесна самодисциплина — што претставуваше крупен фактор во победата. Со развивањето на Народноослободителната војна и Револуцијата, всушност од првите денови на Востанието, Тито настојуваше да се создаваат нови органи на народната власт — по својата форма и содржина револуционерна и народна власт. Тито во текот на Револуцијата наполно ја изградува народната власт, а на Второто заседание на АВНОЈ во Јајце во 1943 година, на еден демократски начин, со претставници на сите народи и народности, се поставуваат темелите на денешна Социјалистичка Федеративна Република Југославија.

Создавањето на органите на народната власт на сите нивоа — до највисоките степени (републичките и сојузните собранија), изградувањето на армија која беше способна и водеше перманентни борби, па и големи офанзивни операции на еден специфичен фронт во Југославија, фронт на кој постојано беа ангажирани повеќе од 35 германски, италијански, унгарски и бугарски дивизии. Овие фактори, како и слободните територии, на Народноослободителната војна и Револуција на народите и народностите на Југославија, ѝ обезбедија статус на рамноправен сојузник во антихитлеровата коалиција. Навистина не беше лесно да се извојува овај статус кога се знае дека владите на антихитлеровската коалиција имаа контакт со бегалската кралска влада во Лондон, како и фактот дека долго време борбите, што под раководство на Тито ги водеа единиците на народноослободителната војска и партизанските одреди на Југославија, им се припишуваа на четниците, иако последниве уште од 1941 година се на страна на окупаторите и, во соработка со нив, настојуваше да обезбедат заштита на сопствените класни интереси.

Тежок беше патот на Тито во извојувањето на статус на рамноправен сојузник во антихитлеровата коалација за народно-ослободителната војна и револуција на Југославија. Низ тој тежок пат, Тито де факто извојува право народите и народностите на Југославија самостојно, по сопствена слободна волја, да решаваат за општествено-политичкиот систем на Југославија, со што беше обезбедена и независноста на Југославија.

Денес, кога знаеме какви сè притисоци отстрана издржаа народите и народностите на Југославија под смелото раководство на другарот Тито, можеме да ја согледаме и оцениме Титовата стратегија, која обезбеди независност и самостојност на Социјалистичка Федеративна Република Југославија, која го овозможи развитокот на нејзиниот самоуправен социјалистички општествено-политички систем, која ѝ донесе голем авторитет на меѓународен план и на државната заедница и на другарот Тито.

Титовата стратегија и на планот на интернационализмот заслужува посебно да се истакне. Во овој план другарот Тито покажа извонредна даликовидност. Инсистирајќи на соработка со ослободителните движења на соседните народи, Тито со своите интернационалистички настојувања отвораше нови патешта за развивање на односите со соседните народи, убеден дека само преку развивање на пријателски односи со соседните народи ќе можат да се решат напластените проблеми заостанати од старите државно-политички режими.

Убедени сме дека контактот, врските и соработката со прогресивните сили со ослободителните движења на соседните народи имаат оставено длабоки траги во свеста на прогресивните слоеви кај сите народи, па со сигурност можеме во иднина да очекуваме позитивни резултати.

Со исти цели, за подобри разбирања меѓу народите и за заемна помош, Тито е еден од најактивните поборници и основач на неврзаните, убеден дека по тој пат ќе може највеќе да им се помогне на неразвиените земји, да се зачува мирот во светот толку нужен на сите народи.

Другарки и другари, во едно вакво излагање не е можно целосно да се образложи и укаже на Тито како творец на стратегијата на нашава Револуција.

Завршувајќи го моето излагање, сметам дека можам, од името на Вас присутните, од името на МАНУ и од свое име, на другарот ТИТО да му пожелам долг и среќен живот за доброто на нашите народи и народности, а истовремено да му го честитаме доделениот, по трет пат, Орден на Народниот Херој.

Благодарам!